

La integració escolar de l'alumnat d'origen estranger al Pla d'Urgell

Núria Llevot

Universitat de Lleida

Olga Bernad

Universitat de Lleida

RESUM: Aquest article exposa els resultats d'un estudi realitzat el 2011 per l'Observatori Permanent de la Immigració (OPI) i se centra en l'escolarització i integració dels joves d'origen estranger en la comarca del Pla d'Urgell, concretament en els nivells d'Educació Primària i Secundària Obligatòria (ESO) i Postobligatòria (Cicles Formatius de Grau Mitjà i Superior). Partint de dades sociodemogràfiques, s'ha utilitzat després una metodologia eminentment qualitativa mitjançant entrevistes en profunditat a mestres i membres dels equips directius d'escoles i instituts i també a tècnics de l'administració. S'analitza el discurs dels docents i dels tècnics per tal de conèixer la seva percepció sobre la integració de l'alumne immigrant i les seves famílies; les seves actituds i expectatives acadèmiques, i les mesures adoptades pels centres educatius per afavorir l'acollida i la integració d'aquest alumnat i les seves famílies.

PARAULES CLAU: integració escolar, immigració, Pla d'Urgell.

ABSTRACT: This article exposes the results of a study realised in 2011 by the Permanent Observatory on the Immigration (OPI) and focuses on the schooling and integration of foreign youngsters in Pla d'Urgell county, concretely in Primary Education, Secondary Education (ESO) and Post-Compulsory Education (intermediate and advanced levels of vocational training). Starting from socio-demographic data, we used a qualitative measure through in-depth interviews to teachers and members of the management teams of schools. As well as administration technicians. We analyse their discourse to discover their perception of the student integration and his/her family, the attitudes and academic expectation, and the

measures that have been adopted by these centres to favour the welcome and integration of these students and their families.

KEYWORDS: school integration, immigration, Pla d'Urgell.

INTRODUCCIÓ

L'any 2008, mitjançant un conveni de la Universitat de Lleida i la Diputació de Lleida, es va crear l'Observatori Permanent de la Immigració de les comarques de Lleida (OPI),¹ amb l'objectiu d'analitzar l'evolució realitzada i l'impacte que ha tingut i té la immigració, a més de difondre treballs de recerca i intervencions que es realitzen per a afavorir la integració de les persones d'origen estranger i la cohesió social.

En la societat catalana, la realitat multiètnica s'imposa com un fet social i reclama cada vegada més atenció de les institucions. Tenint en compte que el nombre de persones d'origen estranger ha experimentat un increment significatiu en els darrers anys en tot el territori de Catalunya, durant els anys 2010 i 2011, l'OPI va realitzar un estudi sobre la població d'origen estrangera en les comarques de Lleida. Tot i que el nombre global sigui menor si ho comparem amb la resta de Catalunya, el nombre de persones d'origen estranger també ha experimentat un increment significatiu a les comarques de Lleida,² amb una desigual presència d'origens i perfils segons la població o la comarca, fet que ha provocat que l'impacte de la immigració no sigui el mateix.

¹ Vegeu www.opi.udl.cat.

² Es pot consultar l'*Informe sociodemogràfic de la població estrangera resident a les comarques de Lleida* (2011) (autors: J. Garreta (dir), P. Petreñas, M. Massana, O. Günes, K. Teté, N. Llevot i O. Bernad), en: www.opi.udl.cat.

L'estudi es va realitzar a partir de dades estadístiques oficials, des de l'any 2000 fins al 2010, que va permetre conèixer l'evolució en número i el perfil de les persones estrangeres, així com la seva situació laboral i educativa. En una segona fase, es va utilitzar metodologia qualitativa mitjançant entrevistes en profunditat, amb l'objectiu de detectar els impactes del fenomen migratori a cada comarca, per tal d'identificar les línies de treball prioritàries en els àmbits social, sanitari, educatiu i de l'administració i tercer sector. Es van realitzar entrevistes en profunditat semiestructurades durant el curs escolar 2010-11 a tècnics i treballadors socials de l'Administració (Ajuntaments, Consells Comarcals i CAP) i del Tercer Sector (Càrites i Creu Roja, principalment), a membres dels equips directius d'escoles i instituts, i a presidents d'associacions d'immigrants.

En aquest article presentem l'anàlisi realitzada en la comarca del Pla d'Urgell, centrant-nos en l'àmbit educatiu. La Llei d'Educació de Catalunya (LEC) reconeix el paper de l'escola en el respecte de la diversitat i de la justícia social, recollint en el seu articulat "la universalitat i l'equitat com a garantia d'igualtat d'oportunitats i la integració de tots els col·lectius, basada en la coresponsabilitat de tots els centres sostinguts amb fons públics" (p. 32). Els centres escolars han d'acollir tots els alumnes, independentment del seu origen, i facilitar-los una educació integral de qualitat. De l'èxit de la integració de l'alumnat d'origen immigrant en la societat d'acollida depèn la cohesió social, i els centres escolars hi juguen un paper clau.

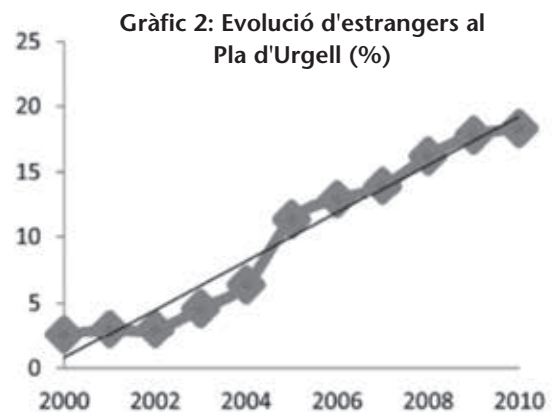
ALGUNES DADES SOCIODEMOGRÀFIQUES

Pel que fa als moviments de població estrangera entre els anys 2000 i 2010, podem observar en la gràfica següent una tendència creixent en l'arribada d'estrangers a la província de Lleida.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'IDESCAT.

Pel que fa al Pla d'Urgell, s'observa també un creixement sostingut en l'arribada d'estrangers a la comarca entre els anys 2000 i 2010. En termes absoluts, passem de 875 estrangers l'any 2000 als 7.375, l'any 2010. Comparant amb la gràfica anterior, l'any 2010 el percentatge d'estrangers al Pla d'Urgell estaria per sobre del corresponent a la província, amb una diferència d'1,5 punts percentuals. Aquest mateix any, a Catalunya hi havia un 15,95% d'estrangers, per tant al Pla d'Urgell observem una diferència de 3,75 punts percentuals per sobre del valor de referència de tot el territori.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'IDESCAT.

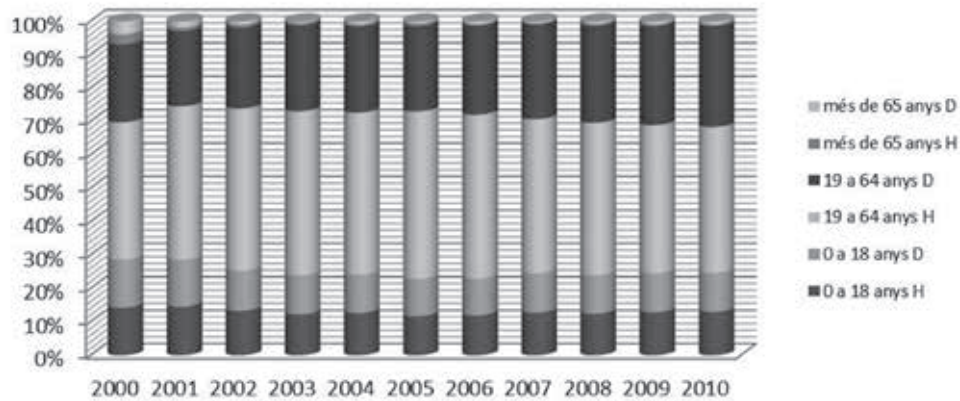
Si tenim en compte el sexe i l'edat de la població nouvinguda al Pla d'Urgell, s'observa que no hi ha hagut variacions significatives segons l'any d'arribada. La majoria d'estrangers, tant pel que fa a homes com a dones, tenen entre 19 i 64 anys, és a dir, es troben en la franja compresa en les edats productives. Pel que fa a aquesta franja d'edat, es pot observar una diferència favorable als homes que es manté al llarg dels 10 anys estudiats, però s'ha de matisar que mentre el percentatge d'homes se situa en els mateixos valors, amb una diferència de 2,5 punts percentuals, el percentatge de dones ha experimentat un creixement significatiu, amb una diferència de 6,8 punts percentuals. L'any 2000, el 41,1% eren homes i el 23,4% dones, amb edats compreses en aquesta franja. I el 2010, el 43,6% eren homes i el 30,2% dones.

Respecte als menors de 18 anys, també observem una lleugera diferència entre nois i noies amb valors constants des de l'any 2004, però amb una tendència decreixent. L'any 2000, observem que el 14,3% són nois i el 14,4% noies, i el 2010, el 13% eren nois i el 11,7% noies.

Pel que fa a les persones majors de 65 anys, el percentatge d'estrangers amb edats compreses en aquesta franja és significativament menor i ha experimentat un decreixement en el període estudiat,

tant el d'homes com el de dones, amb una diferència de 2,4 i 3 punts percentuals respectivament. L'any 2000, el 2,9% eren homes i el 3,9% dones, i el 2010, el 0,5% eren homes i el 0,9% dones.

Gràfic 3: Evolució d'estrangers al Pla d'Urgell per sexe i edats (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'IDESCAT.

Taula 1: Evolució dels estrangers al Pla D'Urgell per sexe i edats (%)

Any	0 a 18 anys H	0 a 18 anys D	19 a 64 anys H	19 a 64 anys D	Més de 65 anys H	Més de 65 anys D
2000	14,3	14,4	41,1	23,4	2,9	3,9
2001	14,6	14	46	22,6	1	1,8
2002	13,4	12	48,7	24,3	0,8	1
2003	12,3	11,7	49,1	25,7	0,7	0,5
2004	12,7	11,5	48,5	25,8	0,6	0,9
2005	11,8	11,1	50,1	25,5	0,7	0,7
2006	12	11	49,1	26,7	0,3	0,9
2007	12,8	11,8	46,1	28,3	0,3	0,6
2008	12,5	11,5	45,7	29,1	0,5	0,8
2009	12,9	11,7	44,3	29,6	0,5	0,9
2010	13	11,7	43,6	30,2	0,5	0,9

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'IDESCAT.

Tenint en compte l'origen de la població estrangera, observem que el percentatge d'estrangers procedents de la Unió Europea ha augmentat ostensiblement al llarg del període estudiat. L'any 2000 representava el 7,4% de la població estrangera i el 2010, el 42,6%, amb una diferència de 35,2 punts percentuals. En canvi, el percentatge d'estrangers

oriünds de països europeus de fora de la Unió Europea presenta una tendència decreixent des de l'any 2000 (6,2%) fins el 2010 (3,0%) amb diferents oscil·lacions al llarg del període. La suma dels dos orígens representava, l'any 2010, el 45,6% de la població estrangera al Pla d'Urgell, essent aquell any el més nombrós a la comarca. Pel que fa als països que

formen la Unió Europea, s'ha de tenir en compte que, des del punt de vista estadístic, les dades van canviar l'any 2007, quan països com Bulgària i Romania es van integrar a la Unió Europea.

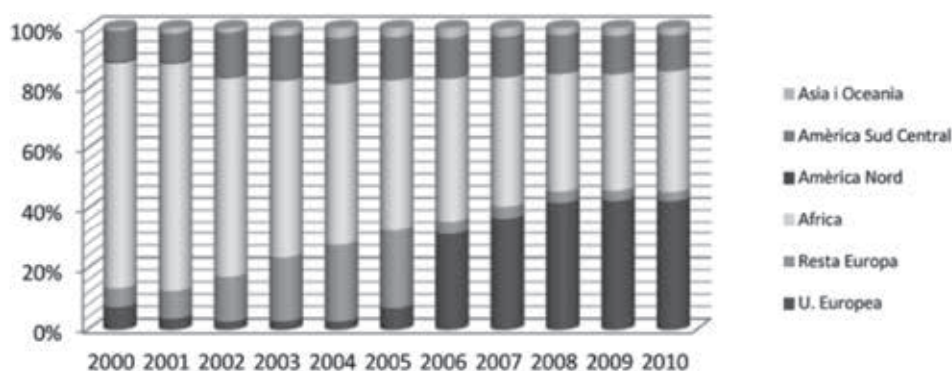
Els estrangers d'origen africà, on estan inclosos els subsaharians i els magrebins, representaven, l'any 2010, el segon origen més nombrós, presentant una forta tendència decreixent amb una diferència de 34,7 punts percentuals, mentre l'any 2000, representaven el 75% de la població estrangera a la comarca, el 2010 representaven el 40,3%.

Els estrangers procedents d'Amèrica (Nord, Sud i Centreamèrica) representaven, l'any 2000, el 10,4%

de la població estrangera i, amb oscil·lacions i una tendència lleugerament creixent, l'any 2010 representaven l'11,6%. S'ha de remarcar que el percentatge d'estrangers procedents d'Amèrica del Nord és pràcticament testimonial amb un percentatge sobre el total de població estrangera del 0,5%, l'any 2000, fins el 0,1%, l'any 2010.

Els estrangers procedents d'Àsia, principalment d'origen xinès, representaven l'origen menys nombrós durant el període estudiat. Així, l'any 2000 aquest col·lectiu representava l'1% del total d'estrangers a la comarca i el 2010, el 2,5%, presentant una tendència creixent tot i que amb algunes oscil·lacions.

Gràfic 4: Evolució de la població estrangera al Pla d'Urgell, per orígens (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'IDESCAT.

Taula 2: Evolució de la població estrangera al Pla d'Urgell, segons origen (%)

Any	Unió Europea	Resta Europa	Àfrica	Amèrica Nord	Amèrica Central i Sud	Àsia i Oceania
2000	7,4	6,2	75,0	0,5	9,9	1,0
2001	3,7	9,0	75,6	0,4	29,4	1,9
2002	2,7	14,6	66,2	0,2	14,6	1,6
2003	2,8	20,9	59,1	0,2	14,3	2,7
2004	2,7	25,1	53,9	0,1	14,9	3,3
2005	7,1	25,5	50,4	0,1	13,9	3,0
2006	31,4	4,3	47,7	0,1	13,1	3,3
2007	36,8	3,9	43,2	0,1	13,2	2,9
2008	42,0	3,7	39,2	0,1	12,5	2,4
2009	42,7	3,3	38,9	0,1	12,3	2,7
2010	42,6	3,0	40,3	0,1	11,5	2,5

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'IDESCAT.

L'ALUMNAT D'ORIGEN ESTRANGER EN XIFRES

L'arribada d'estrangers a la comarca en edat d'escolarització obligatòria ha comportat la incorporació al nostre sistema educatiu d'aquests infants i joves. Aquest fet ha propiciat la presència a les aules d'una nova diversitat, aquesta vegada cultural, que ha suposat noves demandes i reptes tant a l'Administració com al professorat i a les famílies.

A continuació, mostrarem les dades,³ en percentatges, corresponents al nombre d'alumnat d'origen estranger matriculat en centres escolars del Pla d'Urgell i referides als nivells d'educació infantil, educació primària, ESO i postobligatoris (cicles de grau mitjà i batxillerat). En cada nivell educatiu, es mostra l'evolució del nombre d'alumnat d'origen estranger, des del curs escolar 1999-2000, que marca un punt d'inflexió en l'entrada d'alumnes estrangers, fins al curs 2009-2010. Malgrat alguna excepció, s'observa una tendència creixent al llarg del període estudiat. I aquest fet, com manifesten també els nostres entrevistats, posa de relleu l'ingent esforç que han dut a terme els nostres centres per tal d'afavorir la integració escolar i social de l'alumnat d'origen estranger i les seves famílies i la cohesió social de la comunitat educativa.

Com en el cas del Pla d'Urgell es troben presents la xarxa de centres públics i la xarxa de centres privats-concertats, es mostren també les dades corresponents a l'escolarització en ambdues xarxes. Les dades reflecteixen el valor del pes relatiu de l'alumnat d'origen estranger en les xarxes respectives. El nostre objectiu és mostrar la realitat numèrica, en percentatges, de les dues xarxes i la seva implicació en l'escolarització de l'alumnat d'origen estranger al Pla d'Urgell. En cap cas es fa una anàlisi sobre les causes de la diferent escolarització.

D'altra banda, cal assenyalar, com ja s'ha esmentat abans, que el gener del 2007 es van integrar a la Unió europea Bulgària i Romania com a membres de ple dret i això ha comportat certes variacions estadístiques, que cal tenir en compte, de l'alumnat d'origen europeu. Molts alumnes que fins al curs 2007 estaven inclosos en els països europeus no membres de la Unió Europea, a partir d'aquell curs es comptabilitzen com a alumnat procedent dels països de la Unió. Aquest fet ha tingut una relle-

vància estadística heterogènia en els diferents nivells educatius tant obligatoris com postobligatoris.

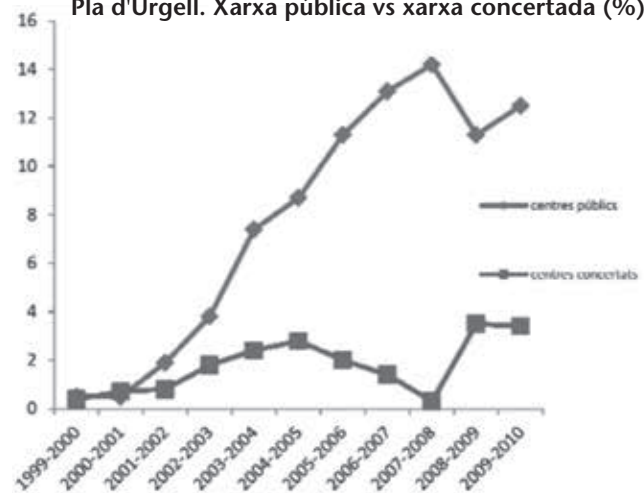
Educació infantil

En el gràfic número 5, s'observa l'evolució del percentatge d'alumnat d'origen estranger matriculat al segon cicle d'Educació infantil, que recordem que no és obligatori, des del curs escolar 1999-2000 fins al 2009-10. S'ha calculat el percentatge d'alumnat d'origen estranger sobre el total d'alumnat de l'etapa i s'ha distingit el percentatge escolaritzat a la xarxa pública i el percentatge escolaritzat a la xarxa concertada.

Al curs 1999-2000 l'alumnat estranger del segon cicle d'Educació infantil representava el 0,9% de l'alumnat total del cicle i al 2009-10 representava el 15,9%. S'observa un creixement sostingut i cal assenyalar el fort increment experimentat a partir del curs 2003-04, que es va mantenir amb algunes oscil·lacions fins el 2009-10. D'altra banda, s'observa que al Pla d'Urgell la xarxa pública assumeix majoritàriament l'escolarització de l'alumnat estranger durant el període estudiat. Al curs 2009-10, sobre el total de l'alumnat d'aquest nivell, la xarxa pública escolaritzava el 12,5% d'alumnes estrangers enfront del 3,4% que escolaritzava la xarxa concertada.

Pel que fa als orígens de l'alumnat, el gràfic número 6 mostra, en percentatges i respecte al total

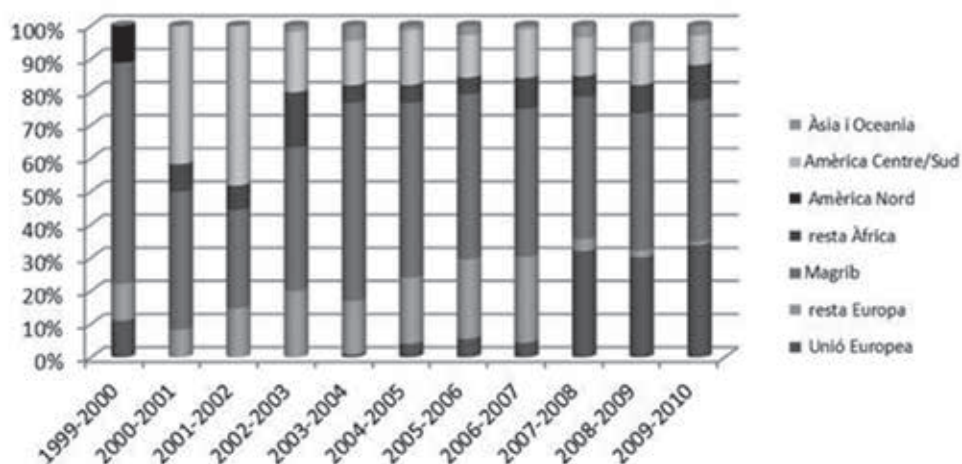
Gràfic 5: Alumnat estranger d'Educació Infantil al Pla d'Urgell. Xarxa pública vs xarxa concertada (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Ensenyament.

³ Aquestes dades han estat recollides del Servei d'Estadística del Departament d'Ensenyament.

Gràfic 6: Alumnat estranger d'Educació Infantil al Pla d'Urgell, per orígens (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei d'Estadística del Departament d'Ensenyament.

d'alumnat estranger matriculat al segon cicle d'Educació infantil, quina és la seva distribució segons les zones geogràfiques de procedència, d'acord amb els paràmetres estadístics del Departament d'Ensenyament. La majoria d'alumnat estranger procedeix del Magrib. Al curs 1999-2000 representava el 66,7% de l'alumnat estranger d'Educació infantil i al curs 2009-10, el 42,5%. S'observa una tendència decreixent amb algunes oscil·lacions.

El segon origen més nombrós és el de l'alumnat d'origen europeu, tant de països de la Unió Europea com de fora de la Unió. Al curs 1999-2000 repre-

sentava el 22,2% de l'alumnat d'origen estranger matriculat en aquest nivell i al curs 2009-10 el 35%. S'observa una tendència creixent, tot i que amb algunes oscil·lacions, pel que fa a l'alumnat procedent de països de la Unió Europea i decreixent pel que fa a l'alumnat de fora de la Unió.

El tercer origen més nombrós és el de l'alumnat d'origen africà subsaharià, que es va incorporar a aquest nivell educatiu, per primer cop, el curs 2000-01, representant el 8,3% de l'alumnat estranger. S'observen fortes oscil·lacions. Al curs 2001-02 representava el 7,4% de l'alumnat estranger i al curs següent

Taula 3. Alumnat estranger d'Educació infantil al Pla d'Urgell, per orígens (%)

Any	Unió Europea	Resta Europa	Magrib	Resta Àfrica	Amèrica Nord	Amèrica Central/Sud	Àsia i Oceania
1999-2000	11,1	11,1	66,7	0	11,1	0	0
2000-2001	0	8,3	41,7	8,3	0	41,7	0
2001-2002	0	14,8	29,6	7,4	0	48,1	0
2002-2003	0	20	43,3	16,7	0	18,3	1,7
2003-2004	0,9	16,1	59,8	5,4	0	13,4	4,5
2004-2005	4,1	19,9	52,7	5,5	0	16,4	1,4
2005-2006	5,6	24	49,7	5	0	12,8	2,8
2006-2007	4,4	26	44,6	9,3	0	14,7	1
2007-2008	32,1	3,6	42,9	6,3	0	11,6	3,6
2008-2009	30,2	2,1	41,3	8,7	0	12,8	5
2009-2010	33,9	1,1	42,5	10,7	0	8,9	2,9

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei d'Estadística del Departament d'Ensenyament.

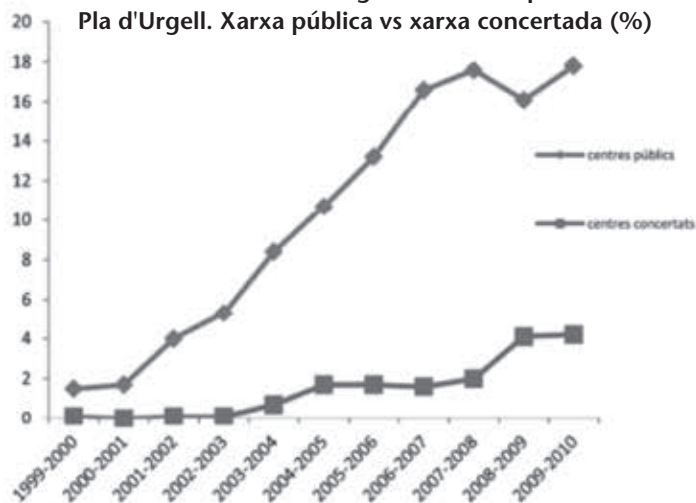
2002-03 es va doblar la seva presència, representant el 16,7%. En canvi, durant els tres cursos següents s'observa un decreixement, representant al curs 2005-06 el 5%. Al curs 2009-10 l'alumnat d'aquest origen representava el 10,7% de l'alumnat estranger.

L'alumnat d'origen sud i centre-americà representa el quart origen més nombrós, que es va incorporar, per primer cop, al segon cicle d'Educació infantil al Pla D'Urgell, el curs 2000-2001 representant el 41,7% de l'alumnat estranger. Observem una tendència decreixent amb oscil·lacions. Al curs 2009-10 representaven el 8,9 de l'alumnat estranger de la comarca. D'altra banda, cal assenyalar la presència puntual, al curs 1999-2000, d'alumnat d'origen nord-americà amb un percentatge de l'11,1%. Per últim, l'alumnat d'origen asiàtic, majoritàriament d'origen xinès, s'hi va incorporar el curs 2002-03 (1,7%). Al llarg del període analitzat, observem oscil·lacions i una tendència final decreixent. Al curs 2009-10 l'alumnat d'aquest origen representa el 2,9% de l'alumnat estranger del segon cicle d'Educació infantil escolaritzat a la comarca.

Educació primària

Al curs 1999-2000 el nombre d'alumnat estranger matriculat a l'etapa d'Educació primària al Pla d'Urgell representava l'1,6% de l'alumnat total d'aquesta etapa educativa. Al llarg dels deu cursos escolars analitzats, s'observa un creixement sostingut fins arribar al curs 2009-10 on hi ha un 22% d'alumnat d'origen estranger. Cal assenyalar el fort

Gràfic 7: Alumnat estranger d'Educació primària al Pla d'Urgell. Xarxa pública vs xarxa concertada (%)

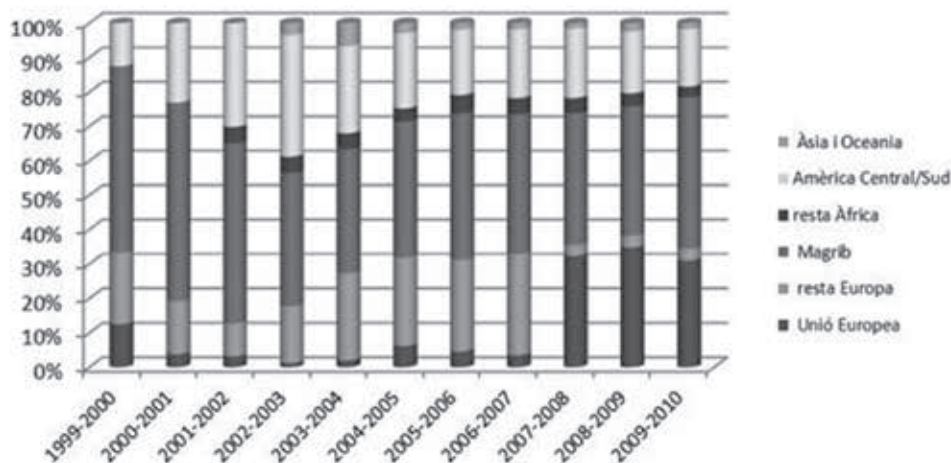
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Ensenyament.

increment experimentat a partir del curs 2003-04 (9,1%) i que s'ha mantingut al llarg d'aquests anys.

Sobre el total d'alumnat d'Educació primària de la comarca, s'observa (al gràfic número 7) que la xarxa pública assumeix majoritàriament l'escolarització de l'alumnat estranger. Al curs 2009-10, la xarxa pública escolaritzava el 17,8% i la xarxa concertada el 4,2%.

Pel que fa a l'origen d'aquest alumnat, el gràfic número 8 mostra, en percentatges i respecte al total d'alumnat estranger matriculat en aquesta etapa educativa al Pla d'Urgell, quina és la seva distribució, seguint els paràmetres estadístics del Departament d'Ensenyament pel que fa a la classificació segons els països d'origen de l'alumnat nouvingut.

Gràfic 8: Alumnat estranger d'Educació primària al Pla d'Urgell, per orígens (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei d'Estadística del Departament d'Ensenyament.

L'alumnat d'origen magrebí representa l'origen amb més presència a l'etapa d'Educació primària, a la comarca. Observem una tendència decreixent i amb oscil·lacions. Al curs 1999-2000 representaven el 54,2% de l'alumnat estranger i al curs 2009-10 el 43,9%. El segon origen més nombrós és el de l'alumnat d'origen europeu, tant el dels països de la Unió Europea com de fora de la Unió. Al curs 1999-2000 representava el 33,3% de l'alumnat d'origen estranger matriculat a l'etapa i al curs 2009-10, el 34,4%. S'observa al llarg del període una tendència creixent, tot i que amb algunes oscil·lacions, pel que fa a l'alumnat procedent de països de la Unió Europea i decreixent pel que fa a l'alumnat de països de fora de la Unió. Recordem que l'any 2007 Romania i Bulgària es van incorporar a la Unió Europea, la qual cosa va provocar alguns canvis estadístics, en considerar-se a partir de llavors l'alumnat procedent d'aquests països com a ciutadans de la Unió Europea.

L'alumnat d'origen sud i centre-americà representa el tercer origen més nombrós, que al curs 2000-2001 representava el 12,5% de l'alumnat estranger. Observem oscil·lacions i una tendència decreixent al llarg del període. Al curs 2009-10 representaven el 16,7 de l'alumnat estranger de la comarca. El quart origen més nombrós és el de l'alumnat d'origen africà subsaharià, que es va incorporar a aquesta etapa educativa, per primer cop, el curs 2001-02 representant el 4,8% de l'alumnat estranger. S'observen oscil·lacions i una tendència decreixent. El curs 2009-10 l'alumnat d'aquest origen representava el 3,2% de l'alumnat estranger. Per últim, l'alumnat d'origen asiàtic, majoritàriament d'origen xinès, es va incorporar a aquesta etapa educativa el curs 2002-03 (3,5%). Al llarg del període analitzat, s'observen oscil·lacions i una tendència decreixent. Al curs 2009-10 l'alumnat d'aquest origen representa l'1,7% de l'alumnat estranger d'Educació primària escolaritzat a la comarca.

Taula 4: Alumnat estranger d'Educació primària, per orígens (%)

Any	Unió Europea	Resta Europa	Magrib	Resta Àfrica	Amèrica Central/Sud	Àsia i Oceania
1999-2000	12,5	20,8	54,2	0	12,5	0
2000-2001	3,8	15,4	57,7	0	23,1	0
2001-2002	3,2	9,5	52,4	4,8	30,2	0
2002-2003	1,2	16,5	38,8	4,7	35,3	3,5
2003-2004	2	25,3	36	4,7	25,3	6,7
2004-2005	6,2	25,7	39,5	3,8	21,9	2,9
2005-2006	4,6	26,6	42,6	5,3	19	1,9
2006-2007	3,5	29,4	40,6	4,7	20	1,8
2007-2008	32,4	3,1	38,3	4,4	20,2	1,6
2008-2009	34,8	3,4	37,5	3,9	18	2,4
2009-2010	31	3,4	43,9	3,2	16,7	1,7

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei d'Estadística del Departament d'Ensenyament.

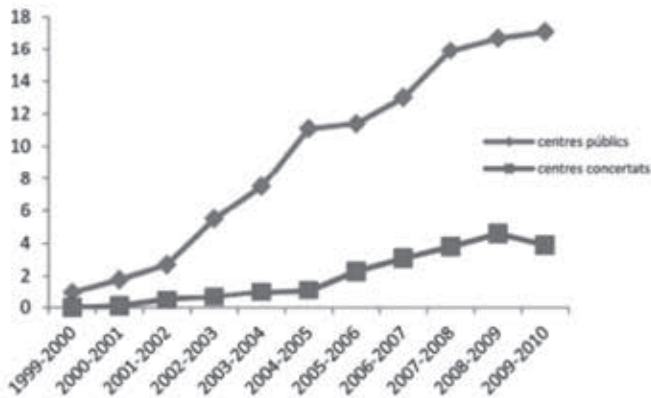
Educació Secundària Obligatòria (ESO)

Al curs 1999-2000, el nombre d'alumnat estranger matriculat a l'etapa d'Educació Secundària Obligatòria (ESO) al Pla d'Urgell representava l'1% de l'alumnat total de l'etapa. Al llarg del període estudiat s'ha produït un creixement sostingut d'aquest

alumnat fins arribar al curs 2009-10, en què el percentatge d'alumnat estranger sobre el total d'alumnat d'ESO era el 21%.

Respecte al nombre total d'alumnat d'ESO, s'observa (al gràfic número 9) que al Pla d'Urgell la xarxa pública assumeix majoritàriament l'escolarització de l'alumnat d'origen estranger. Concretament al curs

**Gràfic 9: Alumnat estranger d'ESO.
Xarxa pública vs xarxa concertada (%)**

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Ensenyament.

2009-10 hi ha un 17,1% d'alumnat estranger en al xarxa pública enfront d'un 3,9 en la xarxa concertada.

Pel que fa a l'origen d'aquest alumnat, el gràfic número 10 mostra, en percentatges i respecte al total d'alumnat estranger matriculat en aquesta etapa educativa al Pla d'Urgell, quina és la seva distribució, seguint els paràmetres estadístics del Departament d'Ensenyament pel que fa a la classificació segons els països d'origen de l'alumnat nouvingut.

L'alumnat d'origen europeu, sumant el dels països de la Unió Europea i el de països de fora de la Unió, representa l'origen amb més presència a l'etapa d'ESO. Al curs 1999-2000 l'alumnat d'aquest origen representava l'11,1% de l'alumnat d'origen estranger matriculat a l'etapa i al curs 2009-10, el 36,8%. S'observa al llarg del període una tendència creixent, tot i que amb algunes oscil·lacions, pel que fa

a l'alumnat procedent de països de la Unió Europea i decreixent pel que fa a l'alumnat de països de fora de la Unió. S'ha de tenir en compte que l'any 2007 Romania i Bulgària es van incorporar a la Unió Europea, la qual cosa va provocar alguns canvis estadístics, en considerar-se a partir de llavors l'alumnat procedent d'aquests països com a ciutadans de la Unió Europea.

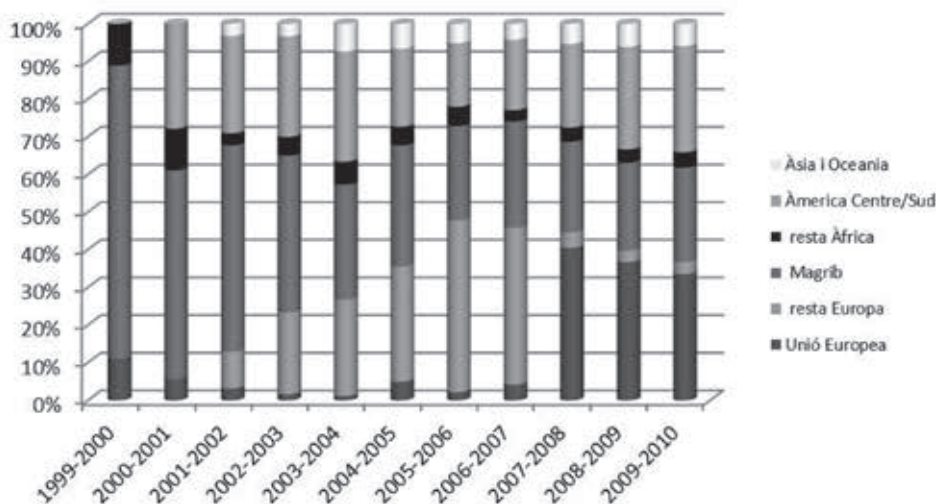
L'alumnat d'origen sud i centre-americà representa el segon origen més nombrós, que es va incorporar per primer cop a aquesta etapa educativa al curs 2000-2001 i representava el 27,8% de l'alumnat estranger. Observem oscil·lacions i una tendència creixent al llarg del període. Al curs 2009-10 representaven el 28,2% de l'alumnat estranger de la comarca.

L'alumnat d'origen magribí representa el tercer origen, que inicialment al curs 1999-2000 era el més nombrós a la comarca representant el 77,8% de l'alumnat estranger. Observem una tendència lleugerament creixent amb oscil·lacions al llarg del període. Al curs 1999-2000 representava el 25% de l'alumnat estranger escolaritzat a l'etapa.

El quart origen és el de l'alumnat d'origen asiàtic, majoritàriament d'origen xinès, que es va incorporar a aquesta etapa educativa el curs 2001-02 (3,2%). Al llarg del període analitzat, s'observen oscil·lacions i una tendència final creixent. Al curs 2009-10 l'alumnat d'aquest origen representava el 5,9% de l'alumnat estranger d'ESO escolaritzat a la comarca.

Finalment, l'alumnat d'origen africà subsaharià representa el cinquè origen. S'observen oscil·lacions al llarg del període i una tendència decreixent. Al curs 1999-2000 l'alumnat d'aquest origen representava l'11,1% de l'alumnat estranger i al curs 2009-10, el 5,9%.

Gràfic 10: Alumnat estranger d'ESO al Pla d'Urgell, per orígens (%)

Taula 5: Alumnat estranger d'ESO al Pla d'Urgell, per orígens (%)

Curs	Unió Europea	Resta Europa	Magrib	Resta Àfrica	Amèrica Central/Sud	Àsia i Oceania
1999-2000	11,1	0	77,8	11,1	0	0
2000-2001	5,6	0	55,6	11,1	27,8	0
2001-2002	3,2	9,7	54,8	3,2	25,8	3,2
2002-2003	1,7	21,7	41,7	5	26,7	3,3
2003-2004	1,2	25,6	30,5	6,1	29,3	7,3
2004-2005	5	30,6	32,2	5	20,7	6,6
2005-2006	2,2	45,6	25	5,1	16,9	5,1
2006-2007	4,2	41,6	28,3	3	18,7	4,2
2007-2008	40,4	4,1	24	3,8	22,1	5,3
2008-2009	36,8	3	23,4	3,5	27,3	6,1
2009-2010	33,6	3,2	25	4,1	28,2	5,9

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei d'Estadística del Departament d'Ensenyament.

Formació Professional: Cicles Formatius de Grau Mitjà (CFGM)

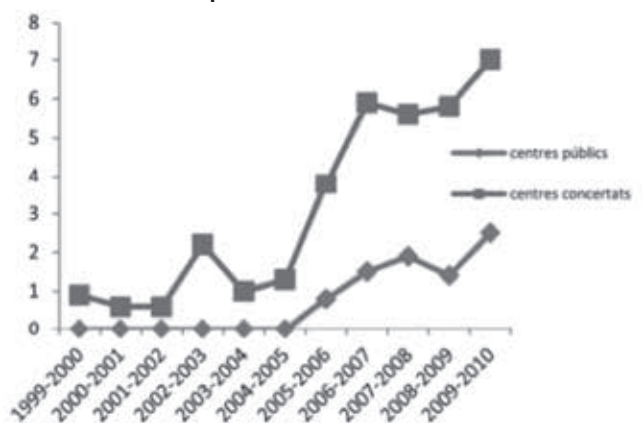
Pel que fa als ensenyaments postobligatoris, batxillerat i formació professional de grau mitjà i superior, al Pla d'Urgell s'imparteixen a les dues xarxes, la pública i la concertada. Als cicles de grau mitjà s'observa una presència d'alumnes estrangers amb percentatges iguals que als ensenyaments obligatoris, però amb percentatges menors en els cicles de grau superior i batxillerat.

Pel que fa als cicles formatius de grau mitjà, al curs 1999-2000 el nombre d'alumnes estrangers representava el 0,9% de l'alumnat total dels cicles. Al llarg del període estudiat es va produir un creixement sostingut, a partir del curs 2006-07 s'experimenta un fort increment i, al curs 2009-10, el percentatge d'alumnat estranger era el 9,5%.

Respecte al nombre total d'alumnes de la comarca matriculats en aquest nivell, al gràfic número 11 s'observa que la xarxa concertada, al contrari del que passa en les etapes obligatòries, assumeix majoritàriament l'escolarització dels alumnes d'origen immigrant. Així, al curs 2009-10 la xarxa concertada tenia el 7% d'alumnes estrangers, enfront de la xarxa pública, que tenia només el 2,5%. Cal assenyalar també que fins al curs 2005-06 no hi havia presència d'alumnes estrangers als centres públics de la comarca.

Tenint en compte l'origen de l'alumnat, el gràfic número 12 mostra, en percentatges i respecte al total d'alumnes estrangers del cicle, quina és la seva distribució, seguint els paràmetres estadístics del Departament d'Ensenyament pel que fa a la classificació segons els països d'origen dels alumnes estrangers.

L'alumnat estranger d'origen europeu és el que té més presència a la comarca. Al curs 1999-2000 l'alumnat procedent de països de fora de la Unió Europea representava el 100% de l'alumnat estranger.

**Gràfic 11: Alumnes estrangers CFGM (%)
xarxa pública vs xarxa concertada**

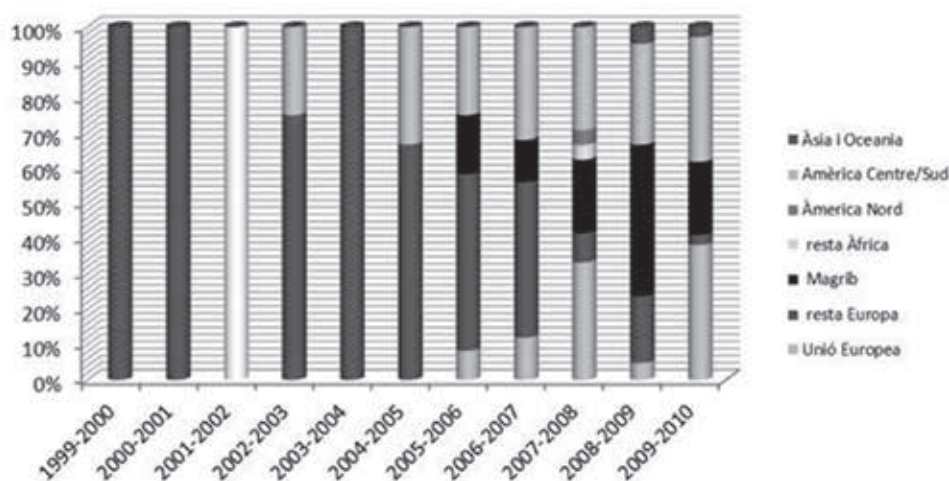
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Ensenyament.

S'observen algunes oscil·lacions al llarg del període i una tendència creixent pel que fa als alumnes de la Unió i decreixent pel que fa als alumnes de fora de la Unió. Sumant aquests dos col·lectius, al curs 2009-10 representaven el 41,1% de tot l'alumnat estranger matriculat als CFGM.

El segon origen més nombrós és el de l'alumnat sud i centre-americà, que s'hi va incorporar, per primer cop, el curs 2001-2002 amb un percentatge del 100%; s'observen algunes oscil·lacions al llarg del període estudiat, al curs 2009-10 representaven el 35,3% de l'alumnat estranger d'aquests estudis. El

tercer origen és el de l'alumnat magribí, que es va incorporar, per primer cop, el curs 2005-06 amb un percentatge del 16,7%; amb oscil·lacions al llarg de la dècada i una tendència creixent, al curs 2009-10 representaven el 20,6% de l'alumnat estranger. El quart origen és el de l'alumnat xinès, incorporant-se per primer cop el curs 2008-09 amb un percentatge del 4,8% i que al curs 2009-10 es va reduir al 2,9%. Per últim, el cinquè origen és el de l'alumnat africà subsaharià, que es va incorporar per primer cop a aquests estudis durant el curs 2007-08 amb un 4,2%. Al curs 2009-10 aquest alumnat no hi estava representat.

Gràfic 12: Alumnat estranger de CFGM al Pla d'Urgell, per orígens (%)

Taula 6: Alumnat estranger de CFGM al Pla d'Urgell, per orígens (%)

Curs	Unió Europea	Resta Europa	Magrib	Resta Àfrica	Amèrica Central/Sud	Àsia i Oceania
1999-2000	0	100	0	0	0	0
2000-2001	0	100	0	0	0	0
2001-2002	0	0	0	0	0	100
2002-2003	0	75	0	0	0	25
2003-2004	0	100	0	0	0	0
2004-2005	0	66,7	0	0	0	33,3
2005-2006	8,3	50	16,7	0	0	25
2006-2007	12	44	12	0	0	32
2007-2008	33,3	8,3	20,8	4,2	4,2	29,2
2008-2009	4,8	19	42,9	0	0	28,6
2009-2010	38,2	2,9	20,6	0	0	35,3

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Servei d'Estadística del Departament d'Ensenyament.

Batxillerat

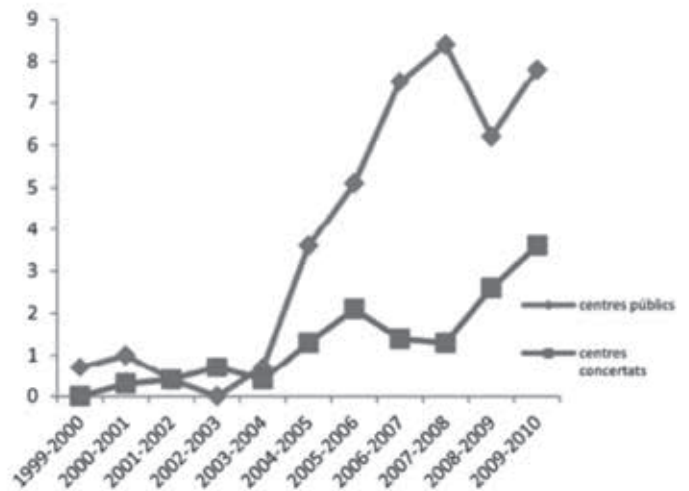
Al curs 1999-2000 el nombre d'alumnat d'origen estranger de Batxillerat al Pla d'Urgell, escolaritzat a les dues xarxes, la pública i la privada-concertada, representava solament el 0,7% de l'alumnat total de l'etapa. Al llarg de la dècada s'ha produït un increment sostingut d'aquest alumnat i al curs 2009-10 hi havia un 11,4% d'alumnat estranger.

Respecte al nombre total d'alumnat de batxillerat a la comarca, s'observa al gràfic número 13 que la xarxa pública assumeix majoritàriament l'escolarització de l'alumnat estranger al Pla d'Urgell. Al curs 2009-10 estava escolaritzat a la xarxa pública un 7,8% d'alumnat estranger i, en canvi, solament un 3,6% estava escolaritzat a la concertada.

Respecte als orígens de l'alumnat matriculat en aquest nivell, el gràfic número 14 mostra que el percentatge d'alumnat estranger amb més presència al Pla d'Urgell en aquest nivell educatiu correspon a l'alumnat d'origen europeu, Unió Europea i resta d'Europa. Sumant aquests dos col·lectius de ciutadans, al curs 2009-10 representaven el 50% del total d'alumnat estranger, amb oscil·lacions al llarg de la dècada i una tendència ascendent pel que fa a l'alumnat procedent de la Unió i decreixent pel que fa a l'alumnat de països de fora de la Unió. Al curs 2009-10 aquest alumnat representava el 50% de tot l'alumnat estranger matriculat a batxillerat.

El segon origen més nombrós correspon a l'alumnat centre i sud-americà, que s'hi va escolaritzar, per primer cop, durant el curs 2000-01, representant el 25% de l'alumnat d'origen estranger que cursava aquests estudis; s'observen oscil·lacions i una tendèn-

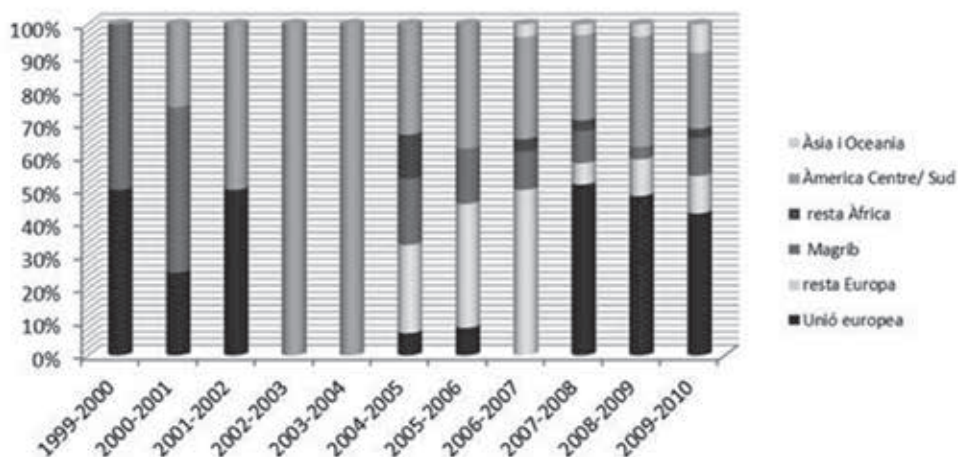
Gràfic 13: Alumnat estranger de Batxillerat (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Ensenyament.

cia decreixent al llarg del període. El curs 2009-10 representaven el 22,9% de l'alumnat estranger. El tercer origen és el de l'alumnat magribí que, amb una presència irregular, al curs 1999-2000 representava el 50% de l'alumnat estranger i al curs 2009-10 representava l'11,4%. El quart origen correspon a l'alumnat asiàtic (majoritàriament xinès), que es va incorporar, per primer cop, a aquests estudis el curs 2006-07, representant el 3,8% de l'alumnat estranger; amb oscil·lacions al llarg del període i una tendència creixent, al curs 2009-10 representava el 8,6% de tot l'alumnat estranger matriculat a batxillerat. El cinquè origen amb presència al batxillerat correspon a l'alumnat africà subsaharià, que s'hi va incorporar, per primer cop, el curs 2004-05, representant el 13,3% de l'alumnat estranger. Amb una presència irregular i una tendència decreixent, al curs 2009-10 representava el 2,9%.

Gràfic 14: Alumnat estranger de Batxillerat al Pla d'Urgell, per orígens (%)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Departament d'Ensenyament.

ELS ESTRANGERS AL PLA D'URGELL: EL PUNT DE VISTA DE LES PERSONES ENTREVISTADES

Com ja s'ha comentat abans, en una segona fase de l'estudi, es va realitzar el treball empíric utilitzant metodologia qualitativa. Es van realitzar entrevistes en profunditat semiestructurades a representants de les següents entitats: Consell Comarcal, Ajuntament de Mollerussa, els dos instituts de la comarca, escoles d'educació infantil i primària, Creu Roja i Centre d'Atenció Primària (CAP).

Com assenyalen les dades estadístiques i malgrat la tendència a l'estancament experimentada en els darrers anys, els testimonis de les persones entrevistades fan palès que el nombre més elevat de població d'origen estranger es troba en la capital de la comarca, assenyalant també que la crisi econòmica ha provocat que moltes persones estrangeres que vivien en pobles s'hagin desplaçat a la capital a la cerca de millors perspectives laborals.

Tant a nivell comarcal com en la ciutat de Mollerussa, els tècnics entrevistats coincideixen a assenyalar la lleugera davallada de l'arribada de persones nouvingudes. A més es destaca l'augment de l'arribada de persones d'origen estranger procedents d'altres poblacions catalanes o de l'Estat espanyol: "els últims anys, estem veient canvis... potser ja no arriba tanta gent directament des de l'estranger, però sí que en continua arribant d'altres poblacions... que són estrangers, però ja no fa temps que estan vivint aquí".

D'aquesta manera, la realitat del fenomen migratori, que ha variat quant a la seva estructura i naturalesa al llarg dels anys, ha obligat el conjunt d'agents de l'Administració pública i altres entitats a redefinir les seves polítiques i estratègies d'acció.

A nivell de gestió i intervenció, es treballa des del Consell Comarcal, de manera coordinada amb la resta d'ajuntaments de la comarca, i s'ofereixen diversos serveis en matèria d'immigració. Es remarca que Mollerussa disposa d'un servei tècnic propi en matèria de polítiques migratòries. Malgrat això, alguns entrevistats incideixen en la necessitat de millorar la coordinació i el treball en xarxa entre

els agents de les diverses administracions i entitats implicades, buscant canals de comunicació més eficaços i constituint una taula d'immigració a nivell comarcal, per exemple. Un eix prioritari d'acció és la participació i implicació de les persones d'origen estranger en la vida pública de la comarca i cal dissenyar les estratègies adequades, fomentant els espais de participació ciutadana,⁴ la mediació social i comunitària i l'aprenentatge de la llengua catalana. La principal necessitat detectada en matèria d'intervenció en determinats sectors com el sanitari i l'educatiu està lligada al fet de no poder disposar de mediadors culturals. El servei de traducció telefònica, disponible en certs casos, es considera insuficient per tal de fer front a determinades situacions.

Pel que fa a la formació dels professionals, es demana més formació sobre la gestió de la diversitat cultural, les cultures d'origen i la convivència en entorns culturalment diversos. Tanmateix, alguns dels entrevistats afegixen que aquest tipus de formació hauria de ser accessible a la població en general: "Seria interessant poder oferir ofertes estratègies per trencar mites i falsos estereotips i potenciar de forma planera elements i formació no sols per als professionals, sinó a sectors com el de les persones grans, que els costa molt reconèixer el diferent en positiu".

D'altra banda, els docents entrevistats apunten la necessitat de canviar la política de distribució de l'alumnat d'origen estranger en els centres escolars i demanen un repartiment més equitatiu de l'alumnat nouvingut entre els centres escolars públics i els privats-concertats. S'assenyala que la normativa, vigent en aquell moment, perpetua i incrementa les diferències entre els diferents tipus de centres educatius, alhora que suposa una dificultat per al foment de la convivència i la cohesió social.

L'educació i els estrangers: el punt de vista dels entrevistats

Des de la perspectiva d'una escola que s'inscriu en les grans mires socials d'acolliment i d'integració de l'alumnat d'origen immigrant, ens podem plantejar alguns interrogants com: què opinen els equips directius i els altres agents socials sobre la situació

⁴ En aquest sentit, a la ciutat de Mollerussa es va constituir el "Consell Social de Mollerussa", on hi participen diverses entitats i/o associacions, entre elles també les d'immigrants, per tal de poder detectar necessitats i demandes de tota la població i fer aportacions per a una millor gestió de les polítiques socials de la ciutat.

actual de l'alumnat d'origen immigrant? Quin paper exerceixen els centres escolars en la integració escolar d'aquest alumnat? Quin paper juguen els centres en els processos d'aculturació i construcció de les identitats?

A nivell comarcal, s'observa, d'acord amb l'opinió dels entrevistats, una lleugera davallada del nombre d'alumnat nouvingut a les aules dels centres escolars, com a conseqüència de l'estancament dels fluxos d'arribada de la població estrangera. Quant a la distribució de l'alumnat d'origen estranger per països d'origen, s'observen diferències rellevants entre les etapes de primària i secundària, ja que si en la major part d'escoles el nombre més elevat d'alumnat estranger és d'origen magrebí, a l'institut deixen de ser-ho. "Hi ha una piràmide molt clara, entre tots només un 5% o 6% dels alumnes d'origen immigrant passen a batxillerat, i entre ells hi ha molts pocs alumnes d'origen magrebí."

Pel que fa a la integració de l'alumnat d'origen immigrant, l'anàlisi del discurs dels entrevistats assenyala que l'alumnat magrebí és el col·lectiu que té més dificultats per integrar-se. Sobretot en l'etapa de secundària, es percep que l'alumnat marroquí es diferencia per l'ús habitual de la seva llengua materna i per la formació de grups propis, especialment quan les noies porten el mocador. Aquestes peculiaritats, si bé poden ser considerades com un signe de valoració de la cultura del país d'origen, en molts casos tendeixen a constituir un símbol de fronteres entre el conjunt de l'alumnat. Tanmateix, les persones entrevistades assenyalen també certes actituds discriminatòries per part d'algun grup d'alumnat autòcton, que dificulten una bona convivència. Segons els entrevistats, un dels elements que expliquen l'emergència del fenomen de racisme és la situació de crisi que travessa Espanya.

Una queixa recurrent en els centres visitats, sobretot en l'etapa de l'ESO, és la baixa participació de les famílies en els centres escolars i la manca d'implicació en l'educació dels infants, i aquest fet, generalitzable al conjunt de famílies del centre, encara és més acusat en el cas de les famílies d'origen estranger. Respecte a la baixa assistència dels progenitors a les reunions i a les activitats organitzades pel centre, se sol interpretar com a manca d'interès per part de les famílies. Però dintre d'aquest col·lectiu també es perceben algunes diferències, que els professionals entrevistats tendeixen a relacionar amb l'ori-

gen geogràfic de les famílies. Així, per exemple, es pensa que les famílies d'origen europeu participen més que les famílies d'origen marroquí. "Les famílies generalment participen poc a la vida del centre, les famílies d'origen immigrant encara molt menys, ni amb reunions, ni actes, ni AMPA, ni qüestions de final de curs."

Els alumnes del Magrib en general tenen molts problemes de disciplina, i també tenim problemes amb ells amb el tema dels robatoris. A més, les relacions amb la família per part nostra també són més complicades. Sobretot tenim problemes amb l'idioma, ja que no s'acostumen a portar traductors. Hi ha molta diferència entre els marroquins i els romanesos. Amb els marroquins normalment tenim molts més problemes, i també són potser els que tenen una concepció i una manera de fer més diferent a la nostra i que ens ocasiona més problemes. Per exemple, els romanesos tenen molt més la voluntat de col·laborar, de participar en les activitats del centre i d'integrar-se.

Els entrevistats assenyalen també la poca relació que existeix entre les famílies autòctones i les d'origen immigrant. A més, es subratlla l'existència de conflictes latents entre la població autòctona i la immigrada i es qüestiona el paper dels polítics, que es perceben incompetents i ineficaços per gestionar la situació actual. Els seus discursos transmeten un cert sentiment d'impotència (com ens diuen ells mateixos, "de vegades, l'única cosa que podem fer és escoltar"). "Jo penso que la relació és poca o més aviat nul·la, no n'hi ha massa, la veritat, però tampoc hi ha oportunitats per trobar-se. A primària, a les entrades, a les sortides, a les festes, és més fàcil, es pot propiciar més els encontres, és més fàcil trobar-se. Però aquí no, els alumnes vénen sols i les famílies ni es coneixen."

Un factor que condiciona irremediablement, segons els nostres entrevistats, el futur escolar dels infants i joves i les possibilitats d'èxit escolar, són les expectatives educatives de les famílies, relacionades per alguns amb l'origen geogràfic. El nivell socioeconòmic i cultural de les famílies és una altra variable a tenir en compte. En general, es pensa que les famílies immigrades mostren un major desconeixement del sistema educatiu i menys interès vers els estudis dels seus fills que les famílies autòctones. "Per exemple, Creu Roja, Càritas i Centre Obert d'ajuntament

fan un servei de reforç escolar pels nens que necessiten, i què passa? La participació dels nens d'origen immigrant és molt baixa, especialment passa amb els alumnes marroquins i crec que aquesta situació té relació amb la implicació de la família." "També necessitaríem més suport a l'estudi, ja que en la majoria dels casos els alumnes immigrants no veuen l'estudi com una prioritat i encara menys les seves famílies. Crec sincerament que s'hauria de fer molt més treball amb les famílies per fer-los comprendre la importància de l'estudi."

Fet que duu als equips directius dels centres escolars a implementar accions per a implicar més les famílies en els projectes educatius i en la vida diària dels centres. "Ara, de fet, estem començant a treballar tot el tema de la diversitat i la integració amb les famílies. Ara estem fent enquestes a les famílies de tots els alumnes, després haurem de fer el buidatge i veure com podem treballar la relació amb les famílies. Estem intentant veure com involucrar més les famílies."

També des dels ajuntaments, el Consell Comarcal i altres entitats, es propulsa la realització de cursos de català, d'activitats i de tallers dirigits a progenitors d'alumnes immigrants.

Pel que fa a la integració de l'alumnat d'origen immigrant de la comarca, s'assenyala l'entorn escolar com un factor important de cohesió i integració social, observant importants diferències, segons les persones entrevistades, entre l'alumnat estranger escolaritzat a Catalunya des de les primeres etapes escolars i el que s'hi ha incorporat en etapes superiors. Es reclama la necessitat de seguir disposant en un futur immediat dels recursos i serveis del Departament d'Ensenyament pel que fa a l'acollida i l'aprenentatge de la llengua catalana per part de l'alumnat nouvingut, com les aules d'acollida, per exemple. Es demana al Departament que no tingui en compte criteris merament economicistes a l'hora de distribuir aquests recursos entre els centres. "A veure, si ve un alumne d'origen immigrant a infantil o els primers cursos de primària és molt més diferent que l'alumne que arriba i matricula a un curs superior, són molt diferents el seus nivells d'integració."

Respecte a l'aprenentatge del català i el castellà, l'anàlisi del discurs de les persones entrevistades

convergeix sobre l'esforç realitzat per l'alumnat immigrant en l'aprenentatge de les dues llengües oficials. No obstant això, es reconeixen algunes diferències: l'alumnat procedent de Romania té més facilitat per aprendre el català, mentre que l'alumnat marroquí troba més dificultats, i en el cas de l'alumnat procedent d'Amèrica llatina que ja usi el castellà, la situació és diferent. Malgrat tot, els entrevistats lamenten l'ús del castellà als espais extraescolars per part de l'alumnat immigrant.

En alguns centres escolars, sobre la base d'acords signats amb els països d'origen, s'han engegat algunes mesures per afavorir l'aprenentatge de les llengües maternes de l'alumnat d'origen immigrant, sovint a requeriment dels progenitors. "A través del govern marroquí i a través del govern romanès s'imparteixen classes de llengua romanesa i llengua àrab per als col·lectius que vulguin fer-ne ús. Els imparteixen dues hores setmanalment. I es fa com a activitat extraescolar."

Malgrat no existir una relació formalment establerta i coordinada entre els centres escolars i les diferents entitats i institucions que treballen amb els estrangers, es reconeix, per part dels docents entrevistats, l'existència de col·laboracions puntuals en funció de les necessitats que es presenten i sobretot a través de l'EAP.⁵

Tot i que el fenomen migratori ja no és nou i s'ha adquirit certa experiència i aprenentatge al llarg dels anys, la major part dels professionals entrevistats coincideixen a assenyalar la necessitat de més formació en el tema de la diversitat cultural, així com en la necessitat de disposar de mediadors interculturals a nivell comarcal, recurs que s'ha vist minvat ateses les retallades. Però es pensa, alhora, que aquesta figura hauria d'estar representada per professionals experts amb una formació adequada i de qualitat. "A nivell de professorat, crec que continua faltant coneixement de les diferents cultures, i disposar de més coneixement i eines pel que fa al tractament de la diversitat cultural."

L'any passat vàrem recórrer als mediadors culturals del consell comarcal per intentar resoldre algun dels conflictes sorgits, han dit que l'any vinent ja no tindrem, però la veritat és que ara per ara crec que tenen molt poc nivell, no són realment professionals

⁵ Hi ha alguns centres escolars que treballen de manera conjunta amb els Serveis socials de l'Administració pública comarcal per tal de gestionar temes com el dels llibres i el material escolar.

de qualitat. En aquest sentit, els mediadors culturals de la Segarra estan molt més avançats i tenen molta més experiència en tot això.

Tanmateix, s'assenyala que, malgrat l'existència dels serveis de mediació/traducció, és freqüent l'ús de la mediació natural en la comunicació de les famílies immigrants amb els centres escolars, algunes famílies segueixen acudint als centres escolars acompanyades per persones properes de les seves xarxes socials. Aquestes persones, que solen pertànyer a l'entorn proper de les famílies, serveixen de "go-between" entre aquestes i els agents escolars en temes de traducció lingüística o de mediació. A vegades són els propis alumnes qui juguen aquest paper. Les xarxes socials dels immigrants i els seus propis fills exerceixen llavors un paper important en el foment de la comunicació amb els centres escolars, així com en la participació de les famílies en la vida escolar.

D'altra banda, com ja s'ha comentat abans, hi ha un cert descontentament en alguns centres públics de la capital de la comarca amb les polítiques de distribució de l'alumnat estranger en els centres escolars, vigents en el moment, ja que es creu que perpetuen i incrementen les diferències entre els centres, instaurant-se certes sinergies negatives que advoquen a la guetització d'alguns dels centres, com a conseqüència de la fugida de l'alumnat autòcton i la concentració de l'alumnat immigrant. Una solució, proposen, seria la signatura d'un Pacte d'Educació entre els centres escolars i l'ajuntament de la ciutat, que evitaria que la població autòctona marxés cap a les escoles dels pobles dels voltants i cap als centres concertats de fora, fins i tot, de la comarca.

Mira, sincerament, saps què crec? Que el que falta a Mollerussa és un Pacte d'Educació per definir un model educatiu i de l'escola que es vol. Perquè el problema és que tots els immigrants fan cap a la pública i l'escola privada i concertada s'està convertint en escola d'elit. La gent d'aquí que vol anar a la pública, com a que la pública a Mollerussa hi ha molts immigrants, porten els nens als pobles del voltant. I de fet la població autòctona de Mollerussa es reparteix entre l'escola concertada, les escoles privades de Lleida i les escoles dels pobles del voltant.

Sovint aquestes estratègies de les famílies autòctones responen al temor que les dificultats lingüístiques de l'alumnat immigrant retardin el procés d'aprenentatge dels seus fills. Però, sense dubtar de la realitat d'aquest fenomen, convé evitar tota tendència a la generalització.

A MODE DE REFLEXIONS FINALS

En la societat catalana, la realitat multiètnica s'imposa com un fet social i reclama cada vegada més atenció per part de les institucions, com es reflecteix en les successives lleis i normatives que s'han anat promulgant (Garreta 2011a, 2010). Els centres escolars estan particularment afectats per les operacions d'acollida i d'integració de l'alumnat d'origen immigrant (Alegre 2009; Llevot 2006, 2004, 2003; Garreta 2014, 2012, 2011; Garreta i Llevot 2004).

En unes societats cada vegada més heterogènies com la de Catalunya, entre les múltiples responsabilitats que recauen a l'escola, la formació de la ciutadania s'ha d'assentar en la socialització en valors comuns i universals, per sobre de les pautes culturals específiques dels diferents grups socials que componen la societat. L'anàlisi del discurs dels entrevistats assenyala una bona adaptació de l'alumnat d'origen immigrant i indica que l'heterogeneïtat de l'alumnat, lluny de ser una amenaça per a les polítiques de convivència, constitueix més aviat una riquesa que promou la inclusió escolar i la cohesió social. Però també s'assenyalen algunes dissonàncies que dificulten una bona integració i alguns lamenten la tendència a una "etnització" o "comunitarisme"⁶ en les relacions que construeixen els alumnes entre ells. Generalment el col·lectiu que es percep amb més dificultats d'integració és el magrebí.

La integració lingüística és un altre desafiament. És evident que en els últims anys, el caràcter pluricultural i plurilingüe dels centres escolars pren més força. Però l'alumnat d'origen immigrant sol utilitzar altres canals de comunicació a més del català o el castellà, sobretot als espais extraescolars. Aquesta situació demana exigències particulars als centres educatius, preocupats per un funcionament harmoniós.

⁶ El "comunitarisme" és el discurs "que se situa damunt de la ciutadania, és a dir, el que reconeix la pertinença cultural com a superior a la identitat nacional" (Touraine 2005: 217).

El fenomen de “colonització” de centres escolars concertats, fins i tot d'alguns centres públics, per famílies autòctones és un tema que pot frenar l'èxit de les polítiques d'integració als centres escolars (Garreta 2009). D'una banda, s'ha de tenir en compte la llibertat d'elecció dels centres escolars per part de les famílies. Però de l'altra, es pot conduir a situacions no volgudes de segregació entre centres. Per tal d'evitar aquest escenari, alguns equips directius de centres públics demanen un Pla d'Educació, que contempli una redistribució de l'alumnat d'origen estranger de forma justa i equitativa entre tots els centres escolars.

Pel que fa a les relacions escola i famílies d'origen immigrant (Garreta 2008; Garreta, Llevot i Bernad 2011), les persones entrevistades reconeixen que s'han d'implementar accions per tal de millorar-les i així ho contemplen els centres en els seus plans de millora. Generalment considerades bones o almenys acceptables a les etapes d'infantil i primària, la situació s'agreuja, en canvi, a l'etapa de secundària, on s'indica l'edat de l'alumnat com un dels factors que incideixen. D'altra banda, s'assenyalen diferències quant a l'origen, en el sentit que les famílies procedents d'Europa de l'Est, per exemple, mostren menys dificultats per a la seva integració que les d'altres orígens.

Per tal d'eliminar les barreres lingüístiques, que sens dubte distancien les famílies d'origen estranger dels centres escolars, es pot recórrer als mediadors interculturals (Llevot 2006a, 2004, 2002). No farem una valoració d'aquesta figura, només recordem que l'existència dels serveis de traducció/mediació, que s'han vist minvats ostensiblement en els últims cursos, no significa automàticament el seu reconeixement ni la utilització per part de totes les famílies immigrants.

L'anàlisi del discurs dels entrevistats mostra l'existència de nombroses iniciatives implementades per tal d'afavorir la integració de l'alumnat d'origen immigrant i les seves famílies. La majoria de les intervencions manifesten essencialment la millora dels serveis escolars, el progrés de l'aprenentatge sociolingüístic i l'arrelament de la convivència, així com la sensibilització del personal dels centres. S'esmenten també algunes activitats destinades a fomentar la participació i l'acostament de les famílies d'origen

immigrant a l'escola, que consisteixen principalment en la millora de la comunicació, o informació, per part dels centres. Tanmateix, si bé la societat catalana ha demostrat, durant aquests últims anys, una bona capacitat d'acollida i integració dels col·lectius immigrants, particularment pel que fa a la integració escolar, queden encara pendents passos importants en la matèria.

La sociologia crítica de l'educació ha documentat com la cultura escolar, sota la seva presentació universalista, no ha estat neutra, sinó una construcció que ha legitimat una perspectiva cultural particular, al servei d'un grup social (Dubet i Martucelli 1998). Als centres escolars s'ha de construir un projecte comú per viure junts, que fomenti la convivència i el respecte de les diferències entre alumnes que no comparteixen les mateixes conviccions. Un nou paradigma escolar ha de preconitzar la comunicació intercultural, diversitat i dualitat han de permetre a l'alumnat reconciliar, com a protagonista, la vida pública i la vida privada. Com afirma Adorno (citada per Zambrano 2005), “una (escola) emancipada no seria (una escola) d'uniformitat, sinó la realització del general en la conciliació de les diferències”. L'aprenentatge del viure junts implica pràctiques de col·laboració i cooperació amb companys, culturalment o ètnicament diferents, i desenvolupar, alhora, sentiments de simpatia i un esperit crític. Com explica Giroux (1992: 21), “los alumnos necesitan ser capaces de valorar críticamente las tradiciones dominantes y subordinadas para que puedan afrontar sus propios puntos débiles y fuertes”. El desafiament implica desenvolupar la capacitat de construir una identitat complexa, una identitat que compregui la pertinència a múltiples àmbits: local, nacional i internacional, polític, religiós, artístic, econòmic, familiar, etc.

D'acord amb Perrenoud (2000: 3), “Els joves hauran de desenvolupar una doble ciutadania: aprendre a concebre's i a actuar com a ciutadans de la Terra, sense deixar de pertànyer a comunitats més limitades, seguint sent conscients de les interdependències múltiples entre el local i el global”. Els centres escolars han de desenvolupar aquest paper mediador i conciliar aquesta doble exigència: respectar la diversitat cultural de l'alumnat i forjar un sentiment de pertinença comuna.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

ALEGRE, M. A. [et al.]: *De l'aula d'acollida a l'aula ordinària: processos d'escolarització de l'alumnat estranger*, Barcelona, IGOP, 2009.

DUBET, F.; MARTUCELLI, D.: *En la escuela. Sociología de la experiencia escolar*, Buenos Aires, Losada, 1998.

GARRETA, J., "Escuela, familia de origen inmigrante y participación", *Revista de Educación*, núm. 345 (2008), p. 133-155.

GARRETA, J., "La segregación escolar del alumnado inmigrante". A: BLANCO C., BARBERO I. (eds.): *Pautas de asentamiento de la población inmigrante: implicaciones y retos socio-jurídicos*, Madrid, Dykinson, 2009, p. 207-226.

GARRETA, J., "Sociedad multicultural e integración de los inmigrantes", *Studia Iuridica* (2010), p. 11-34.

GARRETA, J., "Las experiencias escolares de la inmigración", *Papers. Revista de Sociologia*, núm. 96 (2011), p. 205-223.

GARRETA, J., "La atención a la diversidad cultural en Cataluña: exclusión, segregación e interculturalidad", *Revista de Educación*, 355 (2011a), p. 213-233.

GARRETA, J., "La scolarisation des élèves d'origine étrangère en Espagne", *Revue Internationale de l'éducation familiale* (2012), p. 13-29.

GARRETA, J., "La interculturalidad en el sistema educativo, logros y retos", *Gazeta de Antropología*, vol. 30, núm. 2 (2014) [en línia].

<<http://hdl.handle.net/10481/33422>>

GARRETA, J.; LLEVOT, N.: *El espejismo intercultural. La escuela de Cataluña ante la diversidad cultural*. Tercer Premio Nacional de Investigación Educativa 2002, Madrid, Centro de Investigación y Documentación Educativa (CIDE), 2004.

GARRETA, J.; LLEVOT, N.; BERNAD, O.: *La relació família d'origen immigrat i escola primària de Catalunya*, Barcelona, Fundació Jaume Bofill [inèdit, 2011].

GIROUX, H. A., "La enseñanza, la alfabetización y la política de la diferencia". A: *Igualdad educativa y diferencia cultural*, Barcelona, El Roure, 1992, p. 11-26.

LLEVOT, N., "Diversidad cultural e instituciones educativas en Cataluña. El mediador intercultural como nueva figura profesional", *Pedagogía social: revista interuniversitaria*, núm. 9 (2002), p. 127-141.

LLEVOT, N., "Actitud de los docentes respecto al mediador y la necesidad de formación en educación intercultural", *Revista Complutense de Educación*, vol 14, núm. 1 (2003), p. 197-210.

LLEVOT, N., "Conflictos culturales y mediación: el ejemplo de Cataluña". *Revista de Educación*, núm. 334 (2004), p. 415-430.

LLEVOT, N.: *La educación intercultural: discursos y prácticas*, Lleida, Universitat de Lleida, 2006.

LLEVOT, N., "Los docentes de Cataluña y el recurso del mediador intercultural", *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, vol. 20, núm.1 (2006a), p. 125-139.

TOURAINE, A.: *Critique de la modernité*, Paris, Fayard, 1992.

PERRENEUD, Ph.: *Fondement de l'éducation scolaire: enjeux de socialisation et de formation*, Genève, Université de Genève, 2000.

ZAMBRANO, A., "El sujeto en las ciencias de la educación en Francia", *Revista Venezolana de Educación (Educere)*, vol. 9, núm. 28 (2005).